אישים באגרות הראי"ה

הרב יהודה לייב הכהן פישמן (מימון)

ממייסדי "המזרחי", מחותמי מגילת העצמאות ושר הדתות הראשון · תרל"ו–תשכ"ב (1875–1962)

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב יהודה לייב הכהן פישמן מימון נולד בי"ב בכסלו תרל"ו (1875) במרקולשט שבבסרביה. למד בישיבות ליטא, והיה תלמידו המובהק של הרב יחיאל מיכל אפשטיין, בעל "ערוך השולחן". בשנים תרס"ה-תרע"ג (1905-1913) כיהן כרב באונגני שבבסרביה, והיה ממקימי תנועת "המזרחי". היה מקורב לרב קוק.

אחרי עלייתו היה ממנהיגי הציונות הדתית בארץ. היה חבר מנהלת העם, חתם על מגילת העצמאות, כיהן כשר הדתות הראשון של מדינת ישראל, וזכה בפרס ישראל לספרות תורנית. נפטר בט' בתמוז תשכ"ב (1962).

הרב קוק על הרב מימון

הרב קוק שמח בספרו של הרב פישמן, "חדר הורתי", ונתבסם "מריח בשמיו" (כרך ב', אגרת תסז). הרב קוק סומך עליו, "ידידנו הרב הגדול והנכבד באמת מר י. ל. פישמן", ומפקיד בידו את דרישותיו לתיקון מוסד תורני בירושלים (כרך ב', אגרת תקלג).

ועם זאת, כשהגיעה אל הרב קוק שמועה שהרב פישמן דיבר בבית מדרש בירושלים בזלזול על תלמוד התורה "שערי תורה", הרב קוק כותב לו: "הנני נשען על דברי חז"ל הק' כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה", ומוכיח אותו בגלוי, "כחק ידידותנו הנאמנה" (כרך ב', אגרת תקע).

הרב שלמה אבינר על הרב מימון

בהצבעה על הכרזת המדינה, ירושלים הייתה נצורה ולרב מימון היה גבס ברגל, ובכל זאת הביאו אותו במטוס קטן לתל אביב: "הצביעו וההחלטה נפלה על חודו של קול. קולו של הרב מימון. ת"ח אבל גם אמיץ כוח". "זה היה אומץ לאומי לא לפחד". (מקור: יום העצמאות - נס הניסים של העוז והגבורה (אבינרפדיה))

לחדש את הסנהדרין כבר עכשיו אין זה הזמן: "יש גדולים כמו הרב מימון שרצו כבר עכשיו להקים את הסנהדרין ואף כתב על זה ספר", אבל הרבנות הראשית היא רק הגרעין שממנו תצמח הסנהדרין בעתיד. ועל טענת הרב מימון שהרב קוק דיבר על כך: "מרן הרב קוק דיבר על חזון רחוק". (מקור: מי צריך לבחור את הרבנות הראשית? (אבינרפדיה); חידוש הסנהדרין בימינו (אבינרפדיה))

האגרות

כרך ב', אגרת תסז: הרב קוק קיבל את ספרו "חדר הורתי", עיין בו, ושמח בו.

"ונתבסמתי מריח בשמיו, כי נחמד ונעים הוא"

כרך ב', אגרת תקלג: על מצבו של מוסד תורני: אם יתמלאו הדרישות שנמסרו לרב פישמן, יקבל המוסד צורה חדשה לטובה.

"ידידנו הרב הגדול והנכבד באמת מר י. ל. פישמן נ"י"

כרך ב', אגרת תקעו: תוכחה גלויה: לפי השמועה, הרב פישמן זלזל בדרשה בתלמוד התורה "שערי תורה".

"כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה"

ראו גם

תולדות הרב יהודה לייב פישמן מימון. ("הרב יהודה לייב פישמן מימון", המכלול)

נוסח האגרות

3 האגרות שבהן נזכר הרב מימון, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יהודה לייב פישמן (מימון), אב בית דין אונגני

הרב קוק מודה על הספר 'יחדר הורתי'. לשיטת הכוזרי, הנבואה ורוח הקודש מסייעות להוראה, ולא כרמב"ם שמפריד ביניהן. רוח הקודש הופיעה במקדש ובמי שהיה בבניינו (ריב"ז). איסור תורה לאישה נאמר על לימודה, אבל אם היא לומדת בשמיעה - לא מצאנו איסור.

עיקרי הדברים

- תודה על 'יחדר הורתי'.
- נבואה והוראה - כוזרי ורמב"ם.
- לימוד תורה לנשים בשמיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ר"ח מ"ח[4] תרע"ג[5].

כ'[6] ידי"נ[7] הרב הגאון המפורסם, אוצר נחמד ושמן מוהר"ר[8] יהודא ליב פישמאן שליט"א[9], האבד"ק[10] אונגעניא, וכא"ל[11] שלו'[12] שלו, באה"ר[13].

כעת הגיעני ספרו היקר והנחמד "יחדר הורתי". ומאהבת מחברו מר שליט"א לא דחיתי את השעה, והצצתי בו בכמה מקומות בכל המקצועות השונים שהוא עסוק בהם, ונתבסמתי מריח בשמיו, כי נחמד ונעים הוא וישר חילי' דמר ידי"נ ולבבי שי'[14] דשדר לן מתנתא דתורה זו ולולא טרדות רבות המעכבות הייתי מאד חפץ להשתעשע בכל דברי קדשו האהובים, אבל אין דנים אפשר משא"א[15] כעת.

שי' הכוזרי היא שהנבואה ורוה"ק[16] מסייע להוראה, דלא כדי' הרמב"ם[17] שמחלקם. והופעת רוה"ק[18] הי'[19] בביהמ"ק[20] ובמי שהי'[21] בבנינו, כדאמרי' "הי' הי' שכבר הי'", מ"ק[22] כ"ה, וריב"ז[23] הי' בביהמ"ק ושאב רוה"ק משם, ומיושבת קצת הערתו ע"ז[24].

בקמח אם לח הוא, הרי הסוגיא מוכיחה הספק, כאיב"א[25] שם.

הנני כופל את תודתי, ואחתום ברב שלו' וברכה מקודש, כנה"ר[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] בחבה יתירה וכבוד נעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אי' תורה לאשה אינו כ"א[29] ללמדה, אבל אם מעצמה לומדת ע"י[30] שמיעה לא מצאנו לאסור.

הנ"ל.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. מ"ח - מרחשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האבד"ק - האב בית דין קהילת
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. שלו' - שלום
13. באה"ר - באהבה רבה
14. שי' - שיחיה
15. משא"א - משאי אפשר
16. ורוה"ק - ורוח הקודש
17. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
18. רוה"ק - רוח הקודש
19. הי' - היה
20. בביהמ"ק - בבית המקדש
21. שהי' - שהיה
22. מ"ק - מועד קטן (מסכת)
23. וריב"ז - ורבי יוחנן בן זכאי
24. ע"ז - על זה
25. כאיב"א - כאיבעיא
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
29. כ"א - כי אם
30. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד ניסן תרע"ג - יפו

נמען: הרב אליהו זלמן וידרין, מוסקבה; ובהמשך - ר' מאיר בר־אילן (ברלין)

תחילת האגרת: הרב קוק מברך את הרב וידרין על עזרתו ל'שערי תורה'. על ציורים במחזורים: אם מציירים צורת אישה, יש למחות, כי אף שמצד הדין זה קל יותר, מבחינת זלזול זה גרוע יותר. (בהמשך באה אגרת לר' מאיר בר־אילן.) הרב קוק מתנצל על השתיקה, ומברך על הולדת בנו. 'תחכמוני' נוסד להיות מגן מפני 'טומאת אוויר ארץ העמים', אבל יש בו רק 'מעט תורה, מעט יראת שמים, מעט השכלה', ורוח חיים מקורית חסרה. על 'המזרחי' להאיר את הציונות במעמקי המחשבה ולהבליט את הגרעינים החיים. 'דעות ממוצעות ופשרניות' לא ינצחו, ויש להזדיין 'בדעות מוחלטות מקוריות וקבועות'.

עיקרי הדברים

- צורות במחזורים.
- 'תחכמוני' - חסרה רוח חיים.
- תפקיד 'המזרחי' במחשבה.
- נגד דעות פשרניות.

נוסח האגרת

(להרב ר'[1] אלי' זלמן ווידרין, מוסקווא, מלואים למכתב המוסד "שערי תורה") ב"ה[2], עה"ק[3] יפו ת"ו[4] כ"ד ניסן תרע"ג[5].

שלו' רב לכבוד ידי"נ[6] הרה"ג[7] שליט"א[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10],

הנה זריז וממולא ככת"ר[11], הנאמן באהבתו לכל מוסדי תו"י[12], וביחוד שבאה"ק[13], אין צריך לזירוז. ומ"מ[14] אמלא בזה את דברי הרבנים הנכבדים, לברך את כת"ר[15] על כל טובו תמיד עם המוסד הקדוש הנ"ל[16] ואגפיו הנעלים. והשי"ת[17] יחזק את ידיו ויאמץ חילו להוסיף אומץ ופרי ברכה בע"ה[18].

וע"ד[19] הציורים שבמחזורים, אם מציירים צורת אשה, ודאי יש לצאת במחאה גדולה על מחללי קודש ד' הללו. אע"פ[20] שמצד הדין צורת אדם בסממנים קיל יותר מצורת כוכבים ומזלות, מ"מ[21] לענין זילותא ודאי גריעא טובא. ומה טוב הי'[22] שיטיב

[ככל הנראה כאן נקטעת האגרת לר' אלי' זלמן ווידרין, וסופה חסר. מכאן ואילך אגרת אחרת, אל הרב מאיר ברלין.]

חמדת ישראל ואדם, נצר תפארה, מר מאיר ברלין שליט"א, ברכת ד' עליו ועל כל אשר לו באה"ר.

ידידי הנאמן, ראשית-כל הנני מחוייב לבקש מכבוד אהובי סליחה רבה על שתיקתי הארוכה על מכתבו היקר והנכבד, שהייתי מחוייב באמת להשיב עליו מיד, בין מצד חק-אהבתנו ובין מצד הענינים

הכלליים הנחוצים הכלולים בו אבל אונסים רבים דחפו לי את הזמן, ובשום-אופן לא עלתה בידי למצא לי עת פנויה כפי הראוי למכתב מסודר בענינים רבי-ערך שנגע בהם כבודו. וכעת גמרתי בדעתי, שעכ"פ[23] טובה תשובה גם בלתי-מסודרת משתיקה מוחלטת.

ויקבל בזה ידידי ברכת מז"ט[24] להולדת הבן היקר שי'[25]. יה"ר[26] שתהי'[27] הנטיעה דומה לגזעה ולשרשה, ויגדל ויהי'[28] לתפארת בישראל, כראוי לנפש מדבית אבא דמר גאון ישראל זצ"ל[29], זי"ע[30] ועכ"י[31], ויקבל ממנו ומכל אשר לו רב נחת ושבע שמחות, לאוי"ט[32], ונס יגון ואנחה.

נשוב לדברים הכלליים:

ע"ד[33] ה"תחכמני". המצב באמת מסובך, והוא דורש תיקון בלתי מתאחר. מראשית יסודו של מוסד נכבד זה הנחנו עליו תקוות גדולות ונכבדות. אמרנו הוא יהיה לנו למגן נגד זרם טומאת אויר ארץ העמים המתפרץ לתוך א"י[34], ע"י[35] אנשים כאלה שהגלות אכלה כבר יותר מחצי נשמתם הישראלית, והם מוצאים כל עילוי וכל שגב רק במה שהוא גויי ובלבד שיהיה מתורגם עברית, שכמובן גם קפידת הלשון עצמה כשהתוכן נתרוקן יש בו משום חיקוי של גויים גדולים וקטנים, ונשמת ישראל קודש ד' אשר אהב, הולך ומתטשטש באשמת "הני עיזי דמסגן ברישא עדרא". אמרנו הנה יקום לנו מוסד חי, שיראה לעין כל מה המה החיים הישראליים האמתיים במובן השלם של תחיית האומה. ולמורת לבבנו, הזמן הורה לנו, שלא השגנו מטרה זו עדיין. יש במוסד מעט תורה, מעט יראת שמים, מעט השכלה, אבל רוח חיים כלליים, חיי קודש מקוריים, שיפעם בחזקה באומץ לבב של רוח התחיה הלאומית על בסיס הקודש, זה חסר, ומרחוק אי אפשר כלל להשלים את חסרון הנשמה. ואנכי שדאבון לבבי גדול מאד על משאת הנפש שלא יצאה אל הפועל, הנני בכ"ז[36] עומד ומצפה לאורה שתבא, והמוסד הוא לי אוצר יקר בכללו כמאז, וסוף-כל-סוף הרוחנו הרבה שכבר יש לנו דרך סלולה, לעבוד את עבודת החינוך באה"ק[37] על יסודות היהדות הנאמנה, בקדושת ישראל הטהורה, מצורף ליסוד תחיית האומה, המוכרח לקחת עמו ג"כ[38] את היסודות האנושיים בתור תפקידי החיים, ההולכים ונתבעים ממנו, בהופעת תחיית האומה והארץ.

וכל זמן שהמוסד קיים ביסודו, יש תקוה לרוח חיים שיפוח בו, ע"י עצה ותושיה של איחוד הדעות וההסכמות מפה ומשם.

להציע כעת תכנית מעובדה אי-אפשר לי, אבל חושב אנכי שאם תתמלאנה הדרישות אשר נמסרו בהסכמתי לידי ידידנו הרב הגדול והנכבד באמת מר י. ל. פישמן נ"י[39], יקבל המוסד על ידן צורה חדשה לטובה בע"ה.

כמו-כן אין ביכלתי כעת לסדר את הגות-לבבי ע"ד "אגודת ישראל" וע"ד "המזרחי", אשר אקוה לימים הבעל"ט[40] לקחת דברים בהם עם כת"ר.

בכלל הננו מרגישים בכל פינה שאנו פונים את חסרון התלמוד המביא לידי מעשה. חושבים הם ביחוד שלמי-אמונים, שכל דבר מתכונן רק ברעותא טבא לחוד, ושוכחים הם את היסוד הנחוץ של התלמוד, לפתח את עצם הרעיון, שלשמו וזכרו עורגים, ברוח דעה עמוקה ומרוחבה, בשכל ובקורת והתרחבות

ההרגשות והרעיונות, ועל כן הולך הכל בעצלתים, עומד כמים מכונסים בעוקה, והתאחדות הדעות השונות לשם כינוס אינה באה כ"א[41] בצורה מיכנית. כבר הגיע הזמן להכריז ש"אגודת ישראל" מוכרחת לקחת לה למטרה את התלמוד של כל האוצרות הרוחנים האצורים בכל פזורי ישראל, בכל הסיעות והפלוגות הנושאות בכללותן את דגל הקודש בשם ד' ותוה"ק[42], בכל עז, וממילא יתפנה דרך של כוון המעשים ע"פ[43] התמצית הכללית של כל הרוחות המתאחדים. ואז יש תקוה, ש"אגודת ישראל" תקבל את שפעה באמת ממקור ישראל בטהרתו, ובאורה וחומה תחיה גם את הדעות המרוחקות מערכי-הקודש הקיימים לנצח נצחים, עד אשר ישוב ופרח ישראל ויכיר בכל עז את כחו לאלהים.

וה"מזרחי" מוכרח הוא, לתקומתו, להשתדל תמיד להוציא-לאור את התוכן החי הצפון ברעיון התחיה הלאומית, ללחום על האמרה המחפירה ש"הציונות דבר אין לה עם הדת", שבתוכה ארס-נחש מונח והכחשה-עצמית נוראה, המכשילה את הכח הפנימי והמקורי של האומה. ה"מזרחי" צריך להזריח אור על הציוניות במעמקי המחשבה, למצא תמיד את הגרעינים החיים שהם מפרים בכח קודש העליון את נצני התחיה ולהבליטם בצורות מאירות וברורות, ואם באה תחלת הקצת הקץ, שבני ישראל ובני יהודה נזרעים בארץ "זרע אדם וזרע בהמה", וכפירוש המסור: "זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחודא, ובטוחים אנו שאין לנו להתפחד כלל מכל הריסה מוחלטת ע"י עירובם של "בני-אדם שמעשיהם מעשי בהמה" בתוך תנועות תחיתנו; אבל זה הקבוץ של "זרע אדם" צריך להראות בכל פינותיו את צד האדם שבו. דעות ממוצעות ופשרניות, שיש בהן מעין חולשה גופנית ורפיון נפשי, אינן עלולות לנצח בתכונה רבת-פעלים כתכונת התחיה הלאומית שלנו, שרוח ד' אל עולם מתנוסס מכל עבריה. עלינו להזדיין בכח רוחני גדול, בדעות מוחלטות מקוריות וקבועות, העלולות בכח-החיים שלהן להראות את הדרן על כללות השאיפות החדשות, שנוצרו בימינו ברוח ד' המעיר לתחיה את עם-קדשו.

פרטי-דברים אין השעה מוכשרת לי להציע כעת. והנני חותם בברכה ואה"ר[44], כנה"י[45] ונפש ידי"ע[46] דוש"ת[47], מצפה לאור תשועה וגאולה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ר' - רבי
2. ב"ה - ברוך השם
3. עה"ק - עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. ככת"ר - ככבוד תורתו

12. תו"י – תורה ויראה
13. שבאה"ק – שבארץ הקודש
14. ומ"מ – ומכל מקום
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. הנ"ל – הנזכר לעיל
17. והשי"ת – והשם יתברך
18. בע"ה – בעזרת השם
19. וע"ד – ועל דבר
20. אע"פ – אף על פי
21. מ"מ – מכל מקום
22. הי' – היה
23. שעכ"פ – שעל כל פנים
24. מז"ט – מזל טוב
25. שי' – שיחיה
26. יה"ר – יהי רצון
27. שתהי' – שתהיה
28. ויהי' – ויהיה
29. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
30. זי"ע – זכותו יגן עלינו
31. ועכ"י – ועל כל ישראל
32. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
33. ע"ד – על דבר
34. א"י – ארץ ישראל
35. ע"י – על ידי
36. בכ"ז – בכל זאת
37. באה"ק – בארץ הקודש
38. ג"כ – גם כן
39. נ"י – נרו יאיר
40. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
41. כ"א – כי אם
42. ותוה"ק – ותורתנו הקדושה
43. ע"פ – על פי
44. ואה"ר – ואהבה רבה
45. כנה"י – כנפשו היקרה
46. ידי"ע – ידידו עוז
47. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א מנחם אב תרע"ג **נמען:** הרב יהודה לייב פישמן (מימון)

תוכחה מאהבה: הגיעה שמועה שהרב פישמן זלזל ב'שערי תורה' ובלימודיו בדרשה בבית המדרש של ר' ז' ברנט. הרב קוק מעיד שבחן את התלמידים, ושדווקא מהתלמוד תורה המסורתי צפוי לצמוח דור של ת"ח 'חריפים ושנונים'. אפשר להוסיף בתי ספר עם מדעים, אבל אין להשליך אבן על אוצר הקודש. חורבן נורא יהיה אם ייעלמו החדרים והישיבות, גם אם יבואו במקומם גימנסיות 'מרופדות באמונה'. 'עלינו רק לבנות ולא לסתור'; הערות לתיקון יש למסור לרב קוק עצמו.

עיקרי הדברים

- 'אהבה שאין עמה תוכחה'.
- ערך התלמוד תורה המסורתי.
- שמירת המבצרים העתיקים.
- 'לבנות ולא לסתור'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"א מנ"א[2] תרע"ג[3]

ידידי היקר הרב הגאון החריף ובקי, איש תבונות ורב פעלים, מו"ה[4] יהודה ליב פישמאן נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

ידידי האהוב,

הנני נשען על דברי חז"ל[7] הק'[8] כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה, והנני מוצא את עצמי מחוייב לבא לכת"ר[9] בדברי אלה כחק ידידותנו הנאמנה, בתוכחת מגולה.

באה אלי שמועה, שלא אוכל להכחישה כליל מרוב פרסומה, שכת"ר[10] במשא אשר נשא בביהמ"ד[11] של ר"ז ברנט, דבר סרה על המוסד הקדוש "שערי תורה" וזלזל את הת"ת[12] ולימודיה. ממש נחרדתי לשמועה כזאת, ולולא האמון הגדול שהנני בטוח בהאישיות שעל ידו באה לי ידיעה זו לא הייתי מאמין דבר זה על ת"ח[13] ותיק ככת"ר[14].

ידידי, לא זו הדרך, להרס בידים את מוסדותינו הקדושים, אוצרות חיינו. יוכל איש להעלות על דעתו שהזמן דורש מאתנו להוסיף בתי-ספר, מצורפים עם מדעים שונים, עם תכסיסים שהדור נוהה אחריהם, ובלבד שרוח התורה וקדושת אמונת אומן תהיה חיה בהם, אבל כמה נורא הדבר אם בשביל מחשבות כאלה יהין איש להשליך אבן על אוצר הקודש החי ומתקיים. אנכי לא פעם אחת בחנתי את תלמידי הת"ת, והנני מעיד נאמנה שתקוה להעמיד לנו דור של ת"ח יראי ד' וחושבי שמו, דבקים באהבת תורה ויראת שמים, חריפים ושנונים, כימי עולם, דוקא מהמוסד הקדוש נשקפה לנו, ודוקא מצורתו המסורתית הקדושה ההולכת בעקבות שלמי אמוני עם ד' גדולי התורה והיראה מעולם. והחיל הזה אשר נגע ד' בלבבם, ידע ידידי, שלעולם יהיה המנצח הפנימי בחיי האומה, ודוקא מבית

המדרש העתיק וממתמידיו תצא תורה ואורה לישראל, גם בעת אשר רבים יפנו אחרי דרכים שונים, פונים לכמה סגנונים.

וביחוד חלילה חלילה ל"המזרחי", בתור מפלגה דוגלת בדגל התורה והיראה, לעפר בעפר את מחמדי לבבנו.

דומה אני שאיזו סיבה מוזרה לי גרמה, שנכשל כת"ר[15] בלשונו, וחובה עליו לתקן את המעוות, וק"ו[16] שלא יוסיף ללכת חלילה בדרך מסוכנה זו הלאה. יחזיק כת"ר בכלל גדול זה, שעלינו רק לבנות ולא לסתור, להוסיף ולא לגרע. ולא עוד אלא שעם כל מה שאנו מראים פנים של הסכמה לפעמים גם על דרכים חדשים, אם אינם הולכים לפרוץ גדרות עולם, ידע נדע שסוף כל סוף עלינו לנצור מכל משמר את המבצרים העתיקים. חורבן נורא הוא לישראל, חלילה, אם יאפסו ח"ו[17] החדרים, בתי הת"ת, והישיבות, ע"פ[18] צביונם העתיק, אפילו אם יבאו תחתיהם בתי-ספר וגימנסיות מרופדות ברפידות של אמונה ויראת שמים. אין אנו בטוחים בכל המכונות המורכבות, ואין אנו יכולים לקוות מהן תוצאות לטובה רק אם יהיו לנו מרכזים העומדים בהוד קדושתם ועתיקותם, בלתי לד' לבדו, דגולים ע"פ הסדר הרצוי לזקני עם ד' גאונים וצדיקים, שהם לנו לעד לעטרת תפארת ועדי עד יהיה פארם עלינו, ובאורם נראה אור. אל תגעו במשיחי.

בטוח אני בישרת לבו של כת"ר, שיקבל באהבה וברצון את דברי אלה, אע"פ[19] שהם דברי תוכחה. כי לא לפני חנף יבא. והנני מביע את האמת אשר בלבבי לכת"ר מרוב חבתי ואהבתי הנאמנה. ואבקשו מאד מאד, שיזהר להבא מלדבר שום דבר דופי על המוסד העתיק והקדוש שע"ת[20] אשר שמש וישמש לנו למגדל אורה ואוצר חיים לתורה ויראה, לגדל צאן קדשים טהורים ישרים ובני עניים שמהם תצא תורה. ואם יש לו איזה דברים להעיר ע"ד[21] תיקונים יטיב להודיעני דבר דבור על אפניו, ועד כמה שהאפשרות נותנת, ע"פ התכנית המדויקת של מגמת המוסד הקדוש הנ"ל[22], נראה בעה"י[23] לתקן בכל דבר הדורש תיקון, שלא ימלט מזה כל מפעל אנושי. ואז יברכוהו טובים ויהיו דבריו לרצון ולתועלת בעה"י.

והנני בזה ידידו חותם בברכה ודוש"ת[24] באה"ר[25],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
8. הק' - הקטן
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. שכת"ר - שכבוד תורתו

11. בביהמ"ד – בבית המדרש
12. התי"ת – התלמוד תורה
13. ת"ח – תלמידי חכמים
14. ככתי"ר – ככבוד תורתו
15. כתי"ר – כבוד תורתו
16. וק"ו – וקל וחומר
17. ח"ו – חס ושלום
18. ע"פ – על פי
19. אע"פ – אף על פי
20. שע"ת – שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
21. ע"ד – על דבר
22. הנ"ל – הנזכר לעיל
23. בעה"י – בעזרת השם יתברך
24. ודוש"ת – ודורש שלומו ותורתו
25. באה"ר – באהבה רבה